*Шевченко М. Ю.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри романської філології**Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ В РИТОРИЦІ ПРЕЗИДЕНТА ФРАНЦІЇ ЕММАНЮЕЛЯ МАКРОНА В ПЕРІОД СОЦІАЛЬНИХ ПРОТЕСТІВ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню комунікативно-прагматичного потенціалу засобів впливу в риторичній президент Франції Емманюеля Макрона в період соціальних протестів. В умовах затяжного протестного руху «жовтих жилетів», що набув політичного забарвлення, перед владою Франції постала необхідність у налагодженні ефективного діалогу з мітингувальниками, щоб тримати під контролем ситуацію і зробити більш сприятливими настрої в суспільстві. У своїх прямих зверненнях до народу президент Франції використовує політичний тип дискурсу кооперативної спрямованості з вираженням політико-ідеологічним акцентом.

У межах політичного різновиду дискурсу діють особливі механізми мовленнєвого впливу на реципієнта, яким із високим ступенем ймовірності гарантоване автоматично правильне сприйняття аудиторією завдяки ефективному використанню ретельно підібраних технік, стратегій, риторичних прийомів тощо.

Для того, щоб справити певний ефект на аудиторію, кооперативний тип політичного дискурсу має базуватися на переконливій системі цінностей. Висловлювання Макрона значною мірою засновані на традиційних французьких цінностях, а також на нових, пов'язаних із майбутнім. Експлуатуються ідеологема позитивного образу об'єднаної Франції, що ґрунтується на непорушних ідеях рівності, справедливості, братерства. Крім того, президент має звичку часто апелювати до так званих «макронівських» цінностей: закон, спокій, республіканський порядок, повага, дружба, діалог, згуртованість, обов'язки, солідарність, гідність.

До ефективних засобів переконання та підсвідомого залучення на свій бік аудиторії слід віднести використання в дискурсі експліцитних знаків інтеграції, лексем на позначення спільності, реалізацію топосу сильного лідера, гаранта збереження державних цінностей, вживання інтенсифікаторів. Використання стратегії солідаризації, стратегії консолідації, тактики вилучення інформації дає можливість досягти сприятливого перлокутивного ефекту повідомлення.

Ключові слова: політичний дискурс, кооперативний тип дискурсу, стратегія, ідеологема, консолідація.

Постановка проблеми. Будь-який мовець, що вдається до використання політичного різновиду дискурсу, намагається оптимізувати мовленнєвий вплив на реципієнта, якомога повніше використовуючи маніпулятивний, сугестивний потенціал мови. З огляду на це увиразнюється й необхідність вивчення механізмів і варіацій сприйняття політичного дискурсу цільовою аудиторією.

Політичний дискурс оперативно віддзеркалює еволюційно-трансформаційні зміни в суспільстві, він також може бути тим чинником, який запускає ці перетворення, зупиняє їх або якісно змінює. Дослідження потужного психолінгвістичного та прагматичного впливу цього дискурсу не втрачає своєї актуальності, адже він безперервно циркулює в інформаційному просторі держави як соціально-політичного інституту суспільства, постійно якісно оновлюється завдяки реакції на суспільні зміни й виступає засобом оприлюднення, популяризації політичних ідей, дискусії, інформування тощо.

Вивченням потенціалу мови в контексті влади і соціальної дійсності займалися А.М. Баранов, А.Д. Белова, Р. Водак, Т. ван Дейк, О.Й. Шейгал, Г.М. Яворська, П. Чілтон, Н. Фейерклаф та інші. Визначальною рисою студій політичного дискурсу є зорієнтованість на розкриття механізму конструювання ідеологічних установок, під впливом яких перебуває соціум. Дослідження стратегій їх створення перебуває у фокусі постійної уваги сучасної лінгвістики.

Метою статті є вивчення комунікативно-прагматичних засобів риторичного впливу, що структурують дискурс президента Франції Емманюеля Макрона в період соціальних протестів.

Наприкінці 2018 року Францію охопила хвиля громадянського невдоволення. Події розгорталися доволі стрімко – відбувалося блокування дорожнього руху, траплялися сутички демонстрантів із поліцією, випадки вандалізму, пограбувань. Початкове невдоволення підвищенням цін на пальне переросло у неприйняття загального соціально-політичного курсу країни та у вимагання відставки чинного президента Франції Емманюеля Макрона. До протесту «жовтих жилетів» приєднались радикальні маргінальні рухи, ситуація ускладнювалась. Справедливі вимоги були змішані з подекуди неприпустимим свавіллям. Бурхливий вияв негативних настроїв у суспільстві призвів до введення надзвичайного стану, оскільки криза набувала загрозливих масштабів. Ці обставини, безперечно, є ключовими для розуміння екстралінгвістичного контексту тієї довготривалої комунікативної ситуації, у якій досі перебуває французький президент.

Одне з перших звернень до населення країни з приводу протестів [1], ретельно підготовлене з урахуванням несприятливих настроїв у соціумі, тривало 13 хвилин і було покликане переконати та заспокоїти французів. Також було необхідно запропонувати компроміси в цій загостреній ситуації та запевнити людей у кращому майбутньому. Це було вкрай важке завдання, адже президентський виступ зібрав біля екранів дуже

різнорідну аудиторію: як критично налаштованих, роздратованих учасників протестного руху, так і наляканих, занепокоєних безладами, грабунком, зазіханнями на приватну власність простих громадян, які засуджували радикальну поведінку «жовтих жилетів». Тож риторика президента мала задовольнити демонстрантів і одночасно заспокоїти всіх громадян, вселити віру у налагодження ситуації і, відповідно, створити мирний настрій в країні.

Змішаний тип цільової аудиторії робить більш лабільною систему обраних стратегій впливу і змушує поєднувати елементи різних типів дискурсу для досягнення сприятливого перлюкувативного ефекту політико-ідеологічного повідомлення.

Для звернення до громадян під час панування негативних настроїв у суспільстві найбільш ефективним у психолінгвістичному плані видається кооперативний тип дискурсу з відповідними стратегіями і тактиками, який і використовується французьким президентом у поєднанні з класичним політичним дискурсом.

У межах політичного дискурсу зазвичай стверджується певна система цінностей – соціальних, соціально-психологічних ідей і поглядів. Ця система у висловлюваннях Макрона значною мірою базується на цінностях минулого або традиційних французьких цінностях, а також на нових, пов'язаних із майбутнім. Традиційний девіз «Свобода, рівність, братерство», наріжний камінь ідеалів французької Республіки, що походить із часів Французької революції, починає звучати по-іншому, на новий лад, адже має відповідати новим вимогам часу.

Ідея свободи постійно присутня у президентській риторикі. Макрон нагадує співгромадянам, що там, де панує насильство, свобода припиняє існувати: *Quand la violence se déchaîne, la liberté cesse*. У промовах очільника країни часто лунають словосполучення «наша свобода» (*notre liberté*), «жити вільно» (*vivre libre*), «бути вільним громадянином» (*être un citoyen libre*), адже це фундаментальна цінність для французької нації.

Рівність у Макрона стає синонімом Справедливості. Оскільки одним із головних закидів «жовтих жилетів» до уряду є несправедливість – несправедливість тарифів, реформ, нерівність ставлення правління до різних прошарків суспільства – присутність лексичної одиниці «justice» і похідних від неї стає неминучою. Одним із першочергових завдань, що стоять перед президентом під час цієї соціальної кризи, є показати, що забезпечення справедливості в країні є одним із пріоритетних напрямів його політичного курсу. Ідея справедливості знаходить своє вираження по кілька разів у межах однієї промови: *C'est la simple justice. Nous voulons des règles plus justes. La justice et l'efficacité du pays* [1]. Варіювання повторів ідей у різних виразах впливає на колективне уявлення і створює психологічний ефект навіювання та автоматичного засвоєння інформації.

Ідея братерства втілюється в застосуванні стратегії солідаризації з аудиторією, яка є важливим складником кооперативної орієнтації дискурсу загалом. Значну психолінгвістичну роль в актуалізації цієї стратегії виконує використання експліцитних знаків інтеграції [2; 7]. Це насамперед маркер «я свій», що апелює до спільної національної належності. Інклюзивний займенник *nous* у тексті промови, лексеми на позначення спільності (*notre, ensemble*) підсвідомо створюють в аудиторії відчуття солідарності, взаємної причетності, єдності з президентом. Лексеми, які експліцитно висловлюють ідею об'єднання, наприклад: *nous tous français, se ressembler, notre seule*

bataille; топос обов'язку, що виражається різними граматичними формами, наприклад *“Nous sommes à la tâche”*, а також дієсловом повинності «мусити» в 1 особі множини (*devoir*): *Nous ne devons pas nous arrêter là. Nous devons nous rassembler et aborder ensemble toutes les questions essentielles à la Nation. Nous devons renouer avec notre projet collectif*. Він виражає ідею залучення до спільної справи, необхідність працювати нарівні, пліч-о-пліч, що сприяє зміцненню національної французької ідеї братерства.

Коли йдеться про покращення економічних показників, створення нових робочих місць, підприємств, президент із вдячністю вказує на спільність цих досягнень. Навмисна гіперболізація успіху сприяє реалізації стратегії консолідації. Особисті й присвійні займенники відіграють при цьому суттєву роль, урівнюючи, консолідуючи суспільство разом із урядом, президентом, верховною владою: *Tout cela, nous l'avons fait ensemble. Car ces bons chiffres qui font chaque jour la France plus forte sont d'abord les vôtres, le fruit de votre travail, des risques pris par nos entrepreneurs, nos artisans, nos commerçants, nos agriculteurs, du génie créatif de nos inventeurs et de nos artistes*.

Слід зазначити, що президент не ховається за узагальнюючим займенником “nous”, а навпаки – часто акцентує особисті переконання, міркування, використовуючи особовий займенник “je”: *Je n'oublie pas qu'il y a une colère, je la ressens comme juste. Je prends ma part de cette responsabilité*. Так реалізується топос сильного лідера, гаранта збереження державних цінностей, який не боїться відповідальності. Топос сили проявив себе також у таких рішучих ключових словах на позначення майбутніх кроків уряду, як *réponse rapide et forte, mesures fortes, instructions rigoureuses*. Сила висловлювань підкреслюється використанням інтенсифікаторів, наприклад *profondément, plus que tout*.

У намаганні розгорнути безконфліктний тип дискурсу мовець часто змушений вдаватися до тактики вилучення інформації. Наприклад: *Un peuple qui se divise à ce point, qui ne respecte plus ses lois et l'amitié qui doit l'unir est un peuple qui court à sa perte*. Президент умисно оминає серйозні причини, що призвели до такого стану речей, відводить від них увагу аудиторії, щоб наголосити на наслідках, закликати до відновлення почуття національної єдності, змусити аудиторію задуматися над тим, до чого призводять безлади, на які зважилися «жовті жилети» протягом загострення страйків.

Окрім того, що президент закликає до поваги традиційної системи цінностей, у своєму дискурсі він створює також ідеалізований образ французької європейської спільноти. Вона заснована на актуальних саме для цієї політичної ситуації спільних цінностях, до яких він апелює: *закон, справедливість, спокій, республіканський порядок, повага, дружба, діалог, згуртованість, обов'язки, солідарність, гідність*. Ці цінності називають істинно макронівськими, адже він часто до них закликає [6].

У промовах французького президента образ Франції часто постає ідеалізованим – як місце, де все буде по справедливості і діти сучасних громадян будуть жити краще. Тут знаходить свій прояв комунікативна тактика прогнозування позитивного майбутнього [7]: *Nous voulons bâtir une France du mérite, du travail, une France où nos enfants vivront mieux que nous*. Неозначений артикль *une* забезпечує розуміння того, що це місце поки що існує лише в потенціальності, створює ефект відокремлення від реальності. Вимальовується ідеологема позитивного образу

об'єднаної Франції, саме до цього майбутнього слід рухатися французькій спільноті.

Висновки. Дискурс Емманюеля Макрона переважно будується на традиційних французьких цінностях із залученням нових європейських орієнтирів. Експлуатується ідеологема позитивного образу об'єднаної Франції, що найкращим чином зараз відповідає вимогам часу і внутрішньої політичної ситуації. Так звані «макронівські» цінності постійно перебувають у центрі уваги, це такі поняття, як закон, спокій, республіканський порядок, повага, дружба, діалог, згуртованість, обов'язки, солідарність, гідність.

Використання в дискурсі експліцитних знаків інтеграції, лексем на позначення спільності, реалізація топосу сильного лідера, ефективне вживання інтенсифікаторів працюють на справлення потрібного комунікативного ефекту на цільову аудиторію. Використання стратегії солідаризації, стратегії консолідації, тактики вилучення інформації дає можливість досягти сприятливого перлокутивного ефекту повідомлення. Слід зазначити, однак, що розв'язання цього соціального конфлікту є ще далеким від завершення, оскільки поступки, отримані від уряду за досить довгий час страйків, протестанти вважають все ж таки недостатніми.

Перспективи дослідження вбачаються у можливості подальшого поглибленого аналізу риторики президента Франції з позиції психолінгвістики з метою оцінки когнітивних механізмів впливу сучасного французького політичного дискурсу.

Література:

1. Verbatim: Le discours d'Emmanuel Macron face aux "gilets jaunes". URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2018/12/10/le-verbatim-de-l-allocation-telivisee-du-president-de-la-republique_5395523_823448.html.
2. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : монография. Волгоград : Перемена, 2000. 368 с.
3. Баран Г.П. Об'єктивація концепту recession/рецесія у сучасному англomовному політичному інтернет-дискурсі: лінгвокогнітивний, семіотичний та комунікативно-прагматичний аспекти : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 ; Херсонський державний ун-т. Херсон, 2015. 230 с.
4. Vœux 2020 aux Français. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/12/31/voeux-2020-aux-francais>.
5. Allocution d'Emmanuel Macron: il reprend "des thèmes qui sont fondamentaux chez lui". URL: https://www.francetvinfo.fr/culture/patrimoine/incendie-de-notre-dame-de-paris/allocution-d-emmanuel-macron-il-reprend-des-themes-qui-sont-fondamentaux-chez-lui-analyse-bruno-cautres_3401415.html.
6. Lettre aux Français. URL: <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/01/13/lettre-aux-francais>.
7. Кравченко В.Л. Семантичні та лінгвопрагматичні характеристики концепту *Європа* у сучасному англomовному політичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2007. 20 с.

Shevchenko M. Communicative and pragmatic means of influence in the rhetoric of the president of France Emmanuel Macron during the period of social protests

Summary. The article has been devoted to the study of the communicative and pragmatic potential of the means of influence in the rhetoric of the president of France Emmanuel Macron during the period of social protests. As long as the protracted yellow vests movement gained political direction the necessity of the effective dialogue with the protesters raised before the French president and government. There was a need to keep the situation under control and to make public sentiment more favorable. In his direct appeals to the society Emmanuel Macron uses the political type of discourse with the cooperative focus and strong ideological mark.

The political type of discourse uses particular mechanisms of the language influence on the recipient. There is a high level of warranty that these mechanisms will be successfully perceived by the auditory due to the effective use of carefully selected techniques, strategies, rhetoric methods.

To make an effect on the auditory the cooperative type of discourse should base on the convincing system of values. Macron's rhetoric primarily is built on the traditional French values and on the new ones that focus on the future. The ideological positive image of France united is effectively exploited. France leans on the inviolable ideas of the equality, justice and fraternity. Moreover the president often appeals to the so called "macronian" values: law, peace, republics order, respect, friendship, dialogue, cohesion, responsibilities, solidarity, dignity.

To the effective means of the persuasion and subconscious auditory management belongs the use of the explicit integration marks in the discourse, the use of lexemes that designate commonality, the realization of the strong leader topos, the use of the intensifiers. The solidarity strategy, the strategy of consolidation, the tactics of information elimination give an opportunity to make more convenient perlocution message effect.

Key words: political discourse, cooperative type of discourse, strategy, ideological image, consolidation.